

Mártonffy Balázs[✦], Doucha Lilla[✦]

A NATO Kína ellen?

DOI 10.17047/HADTUD.2023.33.4.3

Kína kérdése az elmúlt években egyre hangsúlyosabban jelent meg a NATO agendáján, ugyanakkor a szervezet kapcsolata a felemelkedő keleti hatalommal a szövetségi álláspontok megosztottsága mentén ambivalens. Tanulmányunkban azt vizsgáljuk, hogy a NATO-nak feladata-e egy kelet-ázsiai állammal foglalkozni, illetve képes lenne a szervezet fellépni egy Kínához hasonló, nem közvetlen fenyegetés ellen? A főbb nemzetközi kapcsolatok paradigmáinak bemutatását követően a tanulmány amellett érvel, hogy a strukturális realizmus keretrendszere biztosítja a legalkalmasabb szempontrendszert elméleti és gyakorlati előrejelzések vázolására. Elméleti síkon a NATO–Kína kapcsolatában addig nem várható minőségi változás, míg a szövetségesek általános fenyegetettség percepciója át nem vált specifikussá. A kohézió hiányából adódó biztonsági dilemma miatt a gyakorlatban az Amerikai Egyesült Államoknak kevés esélye van komoly, aktív szereppel „felruházni” a NATO-t a Kína ellenes hegemóniáért folytatott küzdelemben.

KULCSSZAVAK: NATO–Kína, strukturális realizmus, Egyesült Államok, szövetségi kohézió, fenyegetettség-percepció

NATO against China?

The question of China has been increasingly present on NATO's agenda in recent years, but the organization's relationship with the rising eastern power remains ambivalent as member states' positions diverge on the matter. Our study examines whether NATO is apt to deal with an East Asian state and whether the Alliance has the means to address a non-direct threat like China. After presenting the main paradigms of international relations, the study argues that the framework of structural realism provides the most suitable perspective for theoretical and practical predictions. At theoretical level, no qualitative change can be expected in the NATO-China relations until the general perception of threats among allies becomes more specific. Due to the security dilemma arising from this incoherence, in practice,

✦ Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Eötvös József Kutatóközpont, John Lukacs Intézet – University of Public Service, Eötvös József Research Centre, John Lukacs Institute for Strategy and Politics; E-mail: Martonffy.Balazs@uni-nke.hu; <https://orcid.org/0000-0002-8532-8966>

✦ Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Eötvös József Kutatóközpont, John Lukacs Intézet – University of Public Service, Eötvös József Research Centre, John Lukacs Institute for Strategy and Politics; E-mail: Doucha.Lilla@uni-nke.hu; <https://orcid.org/0009-0008-5089-537>

the United States has little chance of endowing NATO with a serious and active role in its struggle against China for hegemony.

KEYWORDS: NATO-China, structural realism, United States, alliance cohesion, threat perception

Bevezetés

A NATO napirendjét ugyan napjainkban az orosz–ukrán háború dominálja, de az elmúlt években Kína kérdése egyre gyakrabban feltűnik a NATO-értekezleteken, és a távol-keleti ország szerepe egyre növekszik a transzatlanti szövetség napirendjén. 2019 vége óta nem múlik úgy el NATO-csúcs vagy külügyminiszteri értekezet, hogy a Kínával való szembehelyezkedés kérdése napvilágot ne látna valamilyen módon. A Kínával szembeni erősödő tagállami aggályok megtestesüléseként 2022-ben a NATO történelmének első olyan dokumentumát fogadta el, a legújabb Stratégiai Koncepciót, amely úgy említi Kínát, mint a Szövetség „érdekeit, biztonságát és értékeit” kihívó államot.¹ A közös nyilatkozatok mellett pedig, ha az Amerikai Egyesült Államok külügyminisztere és a NATO főtitkára által tett nyilatkozatokat vesszük alapul, akár azt is gondolhatnánk, hogy Kína lesz a NATO legfőbb kihívója az elkövetkezendő évtizedekben.

A NATO–Kína kapcsolat alakulása azonban – a nyilatkozatok sűrűségétől és erőteljességétől függetlenül – nem eldöntött kérdés. Jóllehet komoly hatalma van a szövetségben belül, de az Amerikai Egyesült Államok nem tudja egyedül és kizárólagosan eldönteni a NATO jövőjét. Ezzel együtt a főtitkár, akinek „puha hatalma” is mérhető befolyást képvisel a Szövetségben belül, szintén nincs kizárólagos döntési hatalmi pozícióban.² Az elmúlt négy évben kirajzolódott ugyan egy finom álláspontbeli eltolódás Kína „kihívás és lehetőség”³ megítélésétől a biztonsági kihívás irányába, a NATO Kína ellen fordulásához azonban a NATO állam- és kormányfőit tömörítő legfőbb döntéshozó szervének, az Észak-atlanti Tanácsnak, konszenzusos döntése kellene.⁴

Az Amerikai Egyesült Államok európai NATO szövetségesei pedig nem egységesen vélekednek a kapcsolat mibenlétéről, jövőjéről és a lehetséges kimeneteléről. Az európai tagállamok korántsem olyan biztosak abban, hogy érdemes a NATO-nak Kína ellen fordulnia. Jelenleg több olyan közép- és nyugat-európai állam számára, mely mind az Európai Uniónak, mind a NATO-nak tagja, Kína jelentős kereskedelmi partnernek tekinthető. Ezen országokban mind a behozott, mind az exportált termékek mutatói folyamatosan növekedtek az elmúlt években – beleértve a Trump adminisztráció Kína-ellenes politikájának időszakát is.⁵ Az Egyesült Államok tehát nem gyakorolt olyan befolyást európai szövetségeseinek gazdasági döntései felett, mely elmozdította volna Kínát a stratégiai kereskedelmi partner pozíciójából.

1 NATO Strategic Concept 2022, para 13.

2 Hendrickson 2014, 124.

3 NATO Online press conference 2020.

4 Kjeldsen, Petersen 2014, 87.

5 EU International Goods Statistics 2023.

Emellett az európai szövetségesek vonakodásukat gyakran támasztják alá azzal az érveléssel, hogy a NATO földrajzi korlátainak vajmi köze van az ázsiai ország földrajzi határaihoz. A Washingtoni Szerződés VI. cikkelye ugyanis kimondja, hogy a kollektív védelem, azaz a Szövetség elsőszámú feladatának érvényessége a tagországok európai és észak-amerikai területére, Törökországra, illetve a tagországok joghatósága alatt álló területekre, valamint az ezen területeken állomásozó erőkre korlátozódik.⁶ A francia álláspont, mely szerint az európai országoknak ki kell maradniuk olyan krízisekből, melyeket nem éreznek „sajátjuknak”, illetve hátráltatnák fejlődésüket – utalva ezzel az amerikai–kínai szembenállásra – jól tükrözi a NATO tagállamainak ambivalens álláspontját a stratégiai kihívót illetően.⁷ Joggal merül fel tehát az a kérdés, hogy a NATO-nak feladata-e egy, az atlanti régiótól messze lévő kelet–ázsiai állammal foglalkozni, illetve képes lenne, lehet-e egyáltalán a szervezet érdemben fellépni egy Kínához hasonló, nem közvetlen fenyegetés ellen?

Mielőtt ab ovo elutasító választ adnánk az előbb feltett kérdésre, érdemes észben tartani, hogy a Szövetség 75 éves történelme alatt már sokat változott, gyakran meglepetésre: a politikai akarat esetenként földrajzi és jogi kereteket írt felül vagy egészített ki – elég csak az afganisztáni misszióra gondolni.

Módszertani megközelítés

A NATO–Kína viszonyrendszer vizsgálata tudományos körökben nem új keletű, de az, hogy meddig, illetve milyen mértékben képes a NATO Kína ellen fordulni, érdeklődés és vita tárgyát képezi.⁸ Jelen tanulmányban erre a kérdésre keressük a választ. Típusában ez egy gyakorlati, lehetséges konkrét jövőképek bekövetkezésének esélyét vizsgáló kérdés. Az empiria alapú társadalomtudományi megközelítés kapcsán megjegyzendő, hogy a szigorú értelemben vett politikatudományi és nemzetközi kapcsolatok tanulmányokban elterjedt pozitivistá módszertan nehézkesen tud egy potenciálisan jelenleg is zajló vagy egy jövőbeni eseményt ok-okozatot kereső módon megvizsgálni, hiszen az elméleti vizsgálatok empiria nélküliek. Ezzel szemben az empiria alapú vizsgálatok egy változón történt változást vizsgálnak, és nem egy potenciális jövőbeni változás lehetőségét. Ugyanakkor a kérdés relevanciája, érdekessége, valamint hordereje miatt a politikatudomány általános szabályainak lazításával és egy leszűkített elméleti kerettel feltételes következtetések vonhatóak le.

Jelen tanulmány pozitivistá megközelítést alkalmaz, ami alapján az első és legfontosabb feladat, hogy a konkrét gyakorlati kérdést elméleti általános kérdéssé alakítsuk. Másképpen megfogalmazva, a kulcs a kérdés megválaszolásához annak a helyes beazonosítása, hogy „ez (konkrét gyakorlat) minek (általános elmélet) az esete”.

A tanulmány amellett érvel, hogy a strukturális realizmus általános elméleti kerete mutat leginkább hasonlóságot a konkrét gyakorlati eset jellemzőihez. Bár a realista megközelítést tartja a tanulmány ez esetben a legnagyobb magyarázó

6 NATO Észak-Atlanti Szerződés 1949, para 6.

7 Anderlini, Caulcutt 2023.

8 Bechná, Bradley 2016, 65.

erővel bírónak, a realista kereten túlmutatva, röviden megvizsgáljuk a kérdést a liberális institucionalizmus és a wendti konstruktivizmus vonalán is.

E három paradigma eltérő módon látja az államok működésének szabályait, ezért eltérő módon is általánosítaná elméleti szinten „a Kína ellen fordítható-e a NATO?“, illetve „a Kína ellen fordulhat-e a NATO?“ kérdéseket. A három paradigma másképpen határozza meg magát a NATO-t is: a realizmus katonai, illetve védelmi szövetségként értelmezi, a liberalizmus mint egy közös értékrendszer intézményesült formájának tekinti, a konstruktivizmus pedig normatív identitást lát az Észak-atlanti Szövetségben. A tanulmány egy rövid esetismertetés után a strukturális realizmus által biztosított általános elméleti kérdést, illetve lehetséges választ mutatja be. Ezt követően röviden megvizsgálja a liberális institucionalizmus és a konstruktivizmus eltérő megközelítéseit is az alternatív értelmezések és jövőbeni eshetőségek áttekintésére. Végezetül egy általánosabb külpolitikai elemzési kerethez nyúl, amikor a strukturális realista megközelítés alapján egy gyakorlati szempontrendszer szerint felvázolja, hogy milyen jövőkép várható.

Rövid esetismertetés

A NATO eredetileg egyértelműen és jól körülhatárolhatóan a második világháborúban nyertes szövetségesek által a szovjet fenyegetés ellen létrehozott, a transzatlanti régió 12 országát magában foglaló katonai szövetség volt. A Szovjetunió felbomlásával ugyanakkor a szovjet fenyegetettség ellen létrehozott katonai szövetség szükségessége megkérdőjeleződött.⁹

Az alapítás óta elmúlt 75 évben azonban a NATO sokat változott és bővült: mind tagjaiban, mind portfóliójában. A változás egyik jele, hogy a NATO-nak ma már – többek között – csendes-óceáni partnerei is vannak. Bár 2006 környékén egy „Globális NATO” kezdeményezés is megjelent, de a közvetlen fenyegetettség-érzet hiányában hamar el is halt.¹⁰ A NATO ázsiai tevékenysége és érdeklődése ezért meglehetősen szerénynek volt mondható a 2010-es évek végéig.¹¹ Az úgynevezett „Globális Partner” több tagja, például Ausztrália, Új-Zéland, Dél-Korea és Japán, földrajzilag közel helyezkedik el Kínához. Ezek a partnerek eddig is alapvetően amerikai szövetségesek voltak NATO színekben, a közelmúltban megnövekedett főtítkári látogatások száma azonban jelzi, hogy a partnerek stratégiai szerepe felértékelődött a Szövetség számára.¹² Tehát Kína kérdésköre csak az elmúlt négy évben került kiemelten a NATO napirendjére.¹³ Történetének első 75 évében a Szövetség belső dokumentumokban és privát tárgyalásokon közvetetten ugyan igen, de magas szintű külső kommunikáció vonalán nem foglalkozott az ázsiai országgal. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint hogy az 1949 és a 2019 között született NATO csúcnyilatkozatokban egyáltalán nincs említés Kínáról. Először a 2019-es csúcstalálkozó alkalmával említették Kínát,

9 Mearsheimer 1990.

10 Daalder, Goldgeier 2006.

11 Chaban 2017, 1.

12 NATO Update: NATO Secretary General to visit Republic of Korea and Japan 2023.

13 Michaels 2021, 3.

melyet több, fokozatosan erősödő hangnemű kommuniké, valamint a NATO 2030 című jelentésben Kínát „akut fenyegetés”-ként való leírás is követett.¹⁴

Ezen tények birtokában joggal tesszük fel tehát a kérdést; mi magyarázhatja az elmúlt négy évben egyre gyorsuló ütemben antagonisztikussá váló, Kína-ellenes narratívát a NATO részéről? Közelebb került volna Kína katonailag a NATO-hoz? Fenyegetést jelenthet a transzatlanti régió számára interkontinentális ballisztikus rakéták fejlesztésével vagy olyan eszközök kiépítésével, amik már a NATO területét fenyegetik? Esetleg a tradicionálisan atlanti fókuszú NATO szeretne az ázsiai színtérré terjeszkedni? Látszólag egyik magyarázat sem állja meg a helyét. Lehetséges, hogy úgy érdemes a kérdésre tekinteni, hogy nem maga a NATO, hanem egy adott NATO-tagállam, az Amerikai Egyesült Államok törekszik leginkább a NATO–Kína viszonyrendszeren való változtatáson. Az új kérdésünk tehát: az Egyesült Államok be tudja-e állítani a NATO-t saját törekvései mögé Kínával szemben?

Realista szemlélet szerinti megközelítés

A magyarázatot, hogy egy tagállam miért akarhatja egy szövetség álláspontját egy probléma biztonságiasításával, azaz fenyegetésként történő bemutatásával megváltoztatni, a strukturális realista elmélet szabályaiban kell keresni. A realizmus megközelítése szerint az államok soha nem lehetnek biztosak más államok szándékában, így fő céljuk saját túlélésük biztosítása. A túléléshez azonban, mivel más államok szándékainak hitelt érdemlő megismerése a csalárdság lehetőségének fennállása miatt nem lehetséges, saját biztonságuk garantálása az elsődleges prioritásuk. Ehhez pedig hatalomra van szükségük, mégpedig többre, mint amivel kihívóik rendelkeznek. A NATO a tagállamok saját biztonságát növelő katonai szövetségként ezt a célt szolgálja.

Ebben az értelmezési keretben a NATO Kína ellen fordítása nem más, mint a jelenleg zajló nagyhatalmi versengés egyik leágazása. A nemzetközi rendszerben – annak unipoláris pillanata után – az Amerikai Egyesült Államok Kína személyében nagyhatalmi kihívóra talált. Mivel egy hegemon számára ilyenkor a lét a tét, minden eszközt megragad a feltörekvő nagyhatalom hatalmának mérséklésére és felemelkedésének megakadályozására. Ezt a helyzetet a realista gondolkodásmód Thuküdidész csapdjának írja le.¹⁵ A nagyhatalmi versengés kezdetét Kína felemelkedése, valamint a folyamat miatt a hegemonban megjelenő aggályok jelentették. Mivel az Egyesült Államoknak az ázsiai régióban végrehajtott Kína-ellenes elszigetelési és feltartóztatási kísérletei nem voltak elég hatékonyak, számára elérhető további eszközökhöz is nyúl. Így értelmezve a NATO–Kína szembenállás kérdését, az USA egyszerűen minden eszközt megragad a saját hegemoniájáért folytatott versengés sikeres megvívásáért, és a többi alternatív eszköz után most ért el a NATO-hoz, mint lehetőséghez.¹⁶

14 NATO London Declaration 2019; NATO 2030: United for a New Era, 27.

15 Allison 2017.

16 United States Department of Defense, 2022. *National Defense Strategy of the United States of America*.

Azonban a többi NATO szövetséges tagállam – félve a szövetségen belüli kettős dilemmától, vagyis a csapdába csalástól és a magára hagyástól – ellen tart, ameddig tud.¹⁷ Ezért van az, hogy az elmúlt négy évben elsősorban a NATO vezető hatalmának, az Amerikai Egyesült Államoknak, másodsorban a NATO főtitkárnak a nyilatkozatai kezdtek el Kínáról ellenséggépként fogalmazni.¹⁸ Az Észak-atlanti Tanács valós döntéshozó szerve fajlagosan gyengébben és óvatosabban fogalmaz.

Eltérő látásmódok – elméleti keretrendszerek

A NATO-t nem kizárólag katonai szövetségként lehet a nemzetközi kapcsolatok elméleti szerint értelmezni vagy besorolni. Egy másik tág paradigma, a liberális institutionalizmus szerint a Szövetség inkább nemzetközi szervezet, sőt, ennek is inkább egy értékalapú közössége. Ebből a szemszögből nézve a NATO egy közös, a transzatlanti régió államai által fontosnak tartott és preferált értékrendszer intézményesült formája, amit tagjai – és a demokratikus államok polgárai – választottak, és olyan értékeket képvisel, melyet ezek az állampolgárok preferálnak. Így tehát egy hasonló értékrendű államok közötti összezárást és szolidaritást értékelhetünk a NATO-ban.

Eszerint a paradigma szerint tehát a Szövetség nem lesz vagy lehet Kína ellenes, hiszen nem hatalmi harcot vív, hanem értékeket képvisel. Így a NATO inkább a kínai modell – amit hívjunk most egyszerűen kínai kommunista állami berendezkedésnek – által képviselt nem demokratikus értékrend ellenes. Innen nézve viszont a kérdés nem az, hogy Kína ellen fordul-e a NATO, hiszen a Szövetség konzisztensen a demokráciát képviselő államok csoportja. Nem a NATO fordul, hanem Kína – növekvő hatalmával párhuzamosan – tesz egyre látványosabb és erőteljesebb lépéseket a demokratikus béke és a liberális világrend által képviselt értékek relativizálására, vagyis igyekszik a demokratikus államok által értékékként képviselt viselkedési normákat pusztán eltérőnek, és minőségileg nem jobbnak beállítani, mint a saját berendezkedését.

Egy másik, tágan konstruktivista nemzetközi kapcsolatok elméleti paradigmának hívott gyűjtőfogalom szerint a NATO-t leginkább normatív identitás közösségként lehet meghatározni. Megjegyzendő, hogy itt a Wendt-féle konstruktivista világnézet alapján értékeljük a NATO-t, ahol az államok közötti „hasonló a hasonlóval” való összezárás elvét figyelhetjük meg. A Wendt-féle konstruktivizmus szerint a NATO-t mint szervezetet, valamint az Észak-atlanti Szövetség tagállamait, viselkedési minta mutatása vezérli.¹⁹ Ezek alapján a NATO tagállamok – a Washingtoni Szerződéssel összhangban – törekszenek arra, „hogy az Egyesült Nemzetek Alapokmányának megfelelően minden nemzetközi viszályt, amelybe belekerülhetnek, békés eszközökkel, olyan módon rendeznek, hogy a nemzetközi béke és biztonság, valamint az igazságosság ne kerüljön veszélybe, továbbá hogy nemzetközi kapcsolataikban tartózkodnak az Egyesült Nemzetek céljaival össze nem férő, bármilyen módon

17 Snyder 1984, 461–462.

18 Bár a főtitkári nyilatkozatok is gyakran említik Kínát, fontos megjegyezni, hogy a főtitkár gyakran árnyaltabban fogalmaz a külügyminiszteri, védelmi miniszteri vagy államfői találkozók kommunikációjánál annak érdekében, hogy a Szövetség minden államának véleménye megjelenítésre kerüljön.

19 Wendt 2001, 1019.

megnyilvánuló erőszakkal való fenyegetéstől és erőszak alkalmazásától.”²⁰ Ezen normatív minta alapján a más országokkal való bármilyen kapcsolatot csak a nemzetközi béke megőrzése vezérelheti, mely cél nem jellemezhető Kína ellen fordulásként.

Megállapítható tehát, hogy amennyiben ez a két utóbbi paradigma írná le helyesen a helyzetet, akkor kevesebb indok lenne a szövetségi tagállamok narratívái közötti eltérésekre, valamint az állami cselekedetek és a narratívák között megfigyelt különbségek meglétére. Sőt, ezek az elméletek sem az időzítésre, sem az „ellen” kiválasztásra nem adnak elégséges magyarázatot, hiszen Kína berendezkedése nem változott, és nem is tűnik úgy, hogy Kína a NATO tagállamainak demokratikus berendezkedését direkt módon károsítaná.

Elméleti előrejelzés

Az első bemutatott elméleti keret, a realizmus viszont – mint fentebb kifejtettük – komoly magyarázó erővel bír az Amerikai Egyesült Államok Szövetségen belüli viselkedésének értelmezéséhez. Ha tehát elfogadjuk, hogy a NATO egy katonai szövetség, aminek szeretnénk megérteni hogyan alakul a jövője egy új ellenség meghatározása esetén, akkor kérdésünk a következő: mi magyarázza egy katonai szövetség viselkedésének változását? Erre már konkrétabb választ tudunk adni: alapvetően az ellenségkép változása.²¹ Mi magyarázza az ellenségkép változását? A fenyegetettség érzékelés változása.²²

Tehát az eredeti kérdésünkre, hogy Kína ellen tud-e fordulni a NATO, egy realista szemüvegen keresztül a megoldás abban keresendő, hogy megváltozott-e a katonai szövetség fenyegetettség érzékelése Kína felemelkedése kapcsán? A válasz az, hogy részben. A NATO-ban a Kína-fenyegetettség érzékelés nem homogén. Ilyen esetekben szövetségi inkohézió figyelhető meg. Weitsman szerint az inkohéziót az extrém fenyegetettség foka tudja felülírni.²³ Megvan rá természetesen az esély, hogy Kína felemelkedése igenis egységesítheti a NATO-t, de ehhez a szövetség fenyegetettség érzékelésében komoly változásnak kellene beállnia.²⁴ Amikor közvetlen és komoly Kína általi fenyegetettséget érzékel a Szövetség, akkor esély lehet arra, hogy a NATO valójában Kína ellen forduljon. Ennek hiányában egy Kína-ellenes NATO a jelen körülmények között kevésbé valószínű.²⁵

20 NATO Észak-Atlanti Szerződés 1949, para 1.

21 Waltz 1993, 44.

22 Walt 1985, 3.

23 Weitsman 2004.

24 Larsen 2020, 1–2. Az egyik szerző eltérő magyarázata szerint pedig az figyelhető meg, hogy Kína általános fenyegetettség érzetet kelt a szövetség tagjaiban, nem specifikusat. Amíg nem vált át specifikussá, nem valószínűsíthető, hogy NATO-n belül egyöntetű fenyegetettségként tekintenek majd rá. Mártonffy 2019.

25 Itt viszont elérkeztünk egy fontos különbséghez. Eddig valamelyest ekvivalenciát vontunk az állami és szövetségi nyilatkozatok és a cselekedet között. Ez egy részlegesen fals ekvivalencia, hiszen az állami viselkedés egyik kisebb halmaza csak a politikai narratíva. Heteroszkedasztitási hiba lenne azt feltételezni, hogy ebből a kisebb halmazból homogén nagyobb halmazra lehet következtetni. Egyszerűbben: azért, mert valaki valamit mond, még nem következik kizárólagosan, hogy úgy is cselekszik. Alapvetően ennek vizsgálata mélyebb tanulmányozást kíván, itt meglegszünk azzal, hogy bemutattuk, hogy a kevésbé erős cselekedetek (hiszen valószínűleg katonai NATO lépésekről nem beszélhetünk) párosulhatnak erőteljesebb politikai narratívával.

Gyakorlati előrejelzés

A realizmus elméleti keretei – a pozitivista gondolkodás tükrében – általánosságban adtak magyarázatot a kiinduló kérdésünkre. Hogy gyakorlati, konkrét módon is előrejelzést tudjunk adni, lejjebb kell lépünk az általánosíthatóság létráján a külpolitikai elemzés szintjére. Ebben a keretrendszerben már nem általánosan az államok a cselekvőink, hanem egyes konkrét államok. Továbbá itt, a geopolitika vagy külpolitikai elemzés logikájában, már nem a rendszer hatalmi elosztása határozza meg a részesei cselekvéseit, hanem az egyes specifikus államok különbözőségei. Így mást értelmezést nyer a „Kína ellen fordítható-e a NATO?” kérdése, amire viszont már lehet gyakorlati előrejelzést is adni.

Alapvetően egyértelmű, hogy az Amerikai Egyesült Államok a NATO Kína ellenessé fordításának origója és motorja, mert ő vívja küzdelmét Kínával a külpolitika színterén. A Biden-adminisztráció a Kínával folytatott külpolitikájában nem tér el érdemben az Obama- és a Trump-adminisztrációtól sem. Itt leginkább az a kérdés, hogy erre egyrészt képes lehet-e, másrészt, hogy mit szólnak a törekvéshez a szövetségesegek. Általánosságban azért megállapítható, hogy – talán az Egyesült Királyságon kívül²⁶ – a többi NATO-tagállamban nem mutatkozik nagy hajlandóság ebben a küzdelemben való nyílt szerepvállalásra, bár katonai gyakorlatokon egyes NATO-államok (köztük Franciaország és Németország) már vettek részt.

Részletes előrejelzésbe bocsátkozni nehéz egy ilyen sokrétű és komplex kérdésben, hiszen a politikai szándék nem teljes mértékben ismert. Ugyanakkor, ha a szándékot nem is vesszük górcső alá, a kapacitást, tehát a jelenleg elérhető erőforrások alapján egy szektorális megközelítést alkalmazva megpróbálhatjuk elemeire bontani a kérdésnek azt a vonatkozását, hogy mi is történhetne.

Közvetlen katonai vonalon kevés lehetőség van konkrét lépésekre a Washingtoni Szerződés földrajzi keretei miatt. Kiterjesztett értelemben azonban van mozgástér akár a kulcs kereskedelmi útvonalakon²⁷ vagy NATO gyakorlatok vonalán, akár a tengereken,²⁸ vagy egy kiterjesztett fegyverkezési verseny kapcsán. A lépések legtöbbszörében azonban a NATO, mint szervezet nem vállal konkrét szerepet. Gazdasági vonalon például további kínai termékek kitiltása várható nemzetbiztonsági kockázatokra hivatkozva, azonban ezek eltérő módon lesznek a Szövetségen belül végrehajtva, és belső feszültséget fognak kelteni a tagállamok között. Politikai vonalon az eltérő nemzeti érdekek és a konszenzusos döntéshozatal lassító és puhító természete miatt leginkább identitás-, valamint ellen-identitásformáló lépések várhatóak, köztük a reziliencia, valamint a demokratikus (és liberális?) normák NATO általi megerősítése kapcsán. Komoly kérdés lesz továbbá, hogy a Szövetség az eddigi passzív, távoli, legvégső őrző szerepkörből átlép-e aktív, közvetlen, „csendőr” szerepkörbe ezekben a témakörökben. Bár a 2022-es Stratégiai Koncepció kijelölte, hogy a NATO-tagoknak együtt kell dolgozniuk a Kína által jelentett rendszerszintű kihívások leküzdésére, a gyakorlat nagy valószínűséggel ennél megosztottabb választ eredményez majd a tagállamoktól.

26 Aki például belépett nemrég a kevéssé burkoltan Kína ellenes AUKUS trilaterális biztonsági kezdeményezésbe az Amerikai Egyesült Államok és Ausztrália mellett.

27 Holslang 2019.

28 Boutilier 2012.

Konklúzió

Összefoglalva tehát, a realista értelmezésből levezetve azt vizsgáltuk, hogy az Amerikai Egyesült Államok Kína ellen tudja-e fordítani a NATO-t? Az elemzés szerint az eltérő fenyegetettség érzékelés és az ebből fakadó szövetségi biztonsági dilemma felerősödése miatt rövidtávon nehéz lenne az Amerikai Egyesült Államoknak komoly, aktív szereppel „felruházni” a NATO-t a Kína ellenes hegemoniáért folytatott küzdelmében. Meglátásunk szerint a NATO Kína elleni minőségi elmozdításhoz a Szövetséget ütközőpontra kellene vinnie az USA-nak, amit értékelésünk szerint még korainak tarthat Washington – ami persze lehet hosszú távon elszámítás vagy stratégiai hiba is az Egyesült Államok részéről. Mindaddig, amíg erre Washington szerint nem jött el az idő, mérsékelt változások várhatóak a NATO Kína ellenes viselkedésében.

Vizsont amikor az Amerikai Egyesült Államok már nem lát más lehetőséget a Kínával való versengésében, csak a ki-ki gazdasági/katonai ütközést, ehhez valószínűleg bármi áron, de számítani fog a szövetségesei hozzájárulásához. És természetesen elképzelhető, hogy washingtoni nyomásgyakorlástól függetlenül vagy amellett, a szövetségre gyakorolt egyéb változások összessége is elérhet egy kritikus tömeget a NATO tagállamai számára is. Ez lehet a kínai–orosz kapcsolat felerősödése, saját fenyegetettség értékelésük változása vagy Kína más módon való, általuk veszélyesnek ítélt, közelebb kerülése. Ha ezek kellő számban bekövetkeznek, akkor képzelhető el a NATO Kína ellen fordulásának lehetősége.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Allison, Graham 2017. *Destined for War*. London: Mariner.
- Anderlini, Jamil and Clea Caulcutt 2023. Europe must resist pressure to become ‘America’s followers,’ says Macron. *Politico*, April 9, 2023.
<https://www.politico.eu/article/emmanuel-macron-china-america-pressure-interview/>
- Bechná, Zinaida, Bradley A. Thayer 2016. NATO’s New Role: The Alliance’s Response to a Rising China. *Naval War College Review*, 69 (3): 65–82.
- Bolt, Paul J., Sharyl N. Cross 2010. The Contemporary Sino-Russian Strategic Partnership: Challenges and Opportunities for the Twenty-First Century. *Asian Security*, 6 (3): 191–213.
<https://doi.org/10.1080/14799855.2010.507153>
- Boutilier, James Dr. 2012. Can NATO Find a Role for Itself vis-à-vis China? *Research Paper NATO Defence College*, 87. (2012): 1–7.
- Chaban, Natalia 2017. NATO Global Perceptions – Views from the Asia-Pacific Region. *Asian Security*, 14 (1):1–7.
<https://doi.org/10.1080/14799855.2017.1361726>
- Daalder, Ivo, and James Goldgeier 2006. Global NATO. *Foreign Affairs*, Sept 1, 2006.
<https://www.foreignaffairs.com/articles/2006-09-01/global-nato>
- EU International Goods Statistics. Last modified 19 May 2023.
[https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=China-EU_-_international_trade_in_goods_statistics#:~:text=in%20Figure%205.-,In%202022%2C%20China%20was%20the%20third%20largest%20partner%20for%20EU,and%20Türkiye%20\(3.9%20%25\).](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=China-EU_-_international_trade_in_goods_statistics#:~:text=in%20Figure%205.-,In%202022%2C%20China%20was%20the%20third%20largest%20partner%20for%20EU,and%20Türkiye%20(3.9%20%25).)
- Heisbourg, François 2020. NATO 4.0: The Atlantic Alliance and the Rise of China. *Survival Global Politics and Strategy*, 62 (2): 83–102.
<https://doi.org/10.1080/00396338.2020.1739950>

- Hendrickson R. C. 2014. The Changing Role of NATO's Secretary General. In NATO's Post-Cold War Politics, ed. Mayer S. 124–139. London: Palgrave Macmillan (New Security Challenges Series.)
- Holslang, Jonathan 2019. China, NATO, and the pitfall of empty engagement. *The Washington Quarterly*, 42 (3): 137–150.
<https://doi.org/10.1080/0163660X.2019.1664850>
- Kjeldsen, Mad and Friis Arne Petersen 2014. China and NATO: Room for Partnership? In *Cooperative Security: NATO's Partnership Policy in a Changing World* ed Trine Flockhart. 87–98. Copenhagen: Danish Institute for International Studies.
- Larsen, Henrik 2020. China's Rise Can Unite NATO. *ETH Zürich Research Collection*. (2020): 1–4.
- Mártonffy Balázs 2019. *Analysis Paralysis: Threat Perception and Incohesion in NATO*. Doctoral Dissertation, American University, 2019.
- Mearsheimer, John J. 1990. Back to the future: Instability in Europe after the Cold War. *International Security*, 15 (1): 5–56.
<https://doi.org/10.1080/0163660X.2019.1664850>
- Michaels, Jeffrey H. 2021. A very different kind of challenge? NATO's prioritization of China in historical perspective. *International Politics*, 59 (6):1045–1064.
<https://doi.org/10.1057/s41311-021-00334-z>
- NATO Észak-Atlanti Szerződés 1949. Észak-Atlanti Szerződés. Washington, 1949.
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=hu
- NATO London Declaration 2019. London Declaration. London, 2019.
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_171584.htm
- NATO Brussels Summit Communiqué 2021. Brussels Summit Communiqué. Brussels, 2021.
https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_185000.htm
- NATO Strategic Concept 2022.
https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf
- NATO 2030. NATO 2030: United for a New Era. 2020.
https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf
- NATO Update: NATO Secretary General to visit Republic of Korea and Japan. Last modified Feb 1, 2023.
https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_211016.htm
- NATO Online press conference by NATO Secretary General Jens Stoltenberg following the second day of the meetings of NATO Ministers of Foreign Affairs. Last modified Dec 02, 2020.
https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_179796.htm
- United States Department of Defense, 2022. National Defense Strategy of the United States of America. 2022.
<https://media.defense.gov/2022/Oct/27/2003103845/-1/-1/2022-NATIONAL-DEFENSE-STRATEGY-NPR-MDR.PDF>
- Ringsmose, Jens and Sten Rynning 2021. NATO's Next Strategic Concept: Prioritise or Perish. *Survival Global Politics and Strategy*, 63 (5): 146–168.
<https://doi.org/10.1080/00396338-2021.1892203>
- Snyder, G. H. 1984. The Security Dilemma in Alliance Politics. *World Politics*, 36 (4): 461–495.
<https://doi.org/10.2307/2010183>
- Waltz, K. N. 1993. The Emerging Structure of International Politics. *International Security*, 18 (2): 44–79.
<https://doi.org/10.2307/2539097>
- Walt, S. M. 1985. Alliance Formation and the Balance of World Power. *International Security*, 9 (4): 3–43.
- Weitsman, Patricia 2004. *Dangerous Alliances: Proponents of Peace, Weapons of War*. Stanford: Calif.: Stanford University Press.
- Wendt, A. 2001. Driving with the Rearview Mirror: On the Rational Science of Institutional Design. *International Organization*, 55 (4): 1019–1049.
<https://doi.org/10.1162/002081801317193682>